דאתרו [א]ביה מלקות ולא אתרו ביה קטלא וקמיפלגי בפלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן [ב]דתנן מכות בשלשה משום רבי ישמעאל אמרו בעשרים ושלשה רבינא אמר כגון שנמצא אחד מן העדים קרוב או פסול וקמיפלגי בפלוגתא דרבי יוסי ורבי אליבא דר' עקיבא דתנן רבי עקיבא אומר לא בא [ג]שלישי אלא להחמיר עליו לעשות דינו כיוצא באלו א"כ ענש הכתוב את הניטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה על אחת כמה וכמה שישלם שכר את הניטפל לעושה מצוה כעושה מצוה [ד]ומה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה ומניין שאפי' מאה ת"ל [ה]עדים א"ר יוסי בד"א בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים עדות בשאר רבי אומר [ו]אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות [ז]ואימתי בזמן שהתרו בהן אבל בזמן שלא התרו בהן

מה

דאמרו ביה מלקות ולא אמרו ביה קטלא. דהא ודאי לא מיקטלא אלא לוקה דאין לך מיתת בית דין שלא נאמר בה לאו וקסבר לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין לוקין עליו כי אמרו בה מלקות ולא קטלא: **משום ר' ישמעאל אמרו בעשרים ושלשה.** טעמא מפרש לקמן (דף י.): **אחד מן העדים.** והיו שם שלשה או ארבעה שיכולה עדות להתקיים בשאר: הא דרבי עקיבא במסכת מכות: **לא בא שלישי כו'.** דממשמע שנאמר (דברים יט) על פי שנים עדים (יקום) כל שכן שלשה למה נאמר או שלשה עדים אלא להחמיר עליו ליתן חומר בעדי שקר שלישי זה אע"פ שלא היה זה נידון על פיו למיתה שהרי בשנים שהעידו תחלה נמי היה נידון אפילו הכי עשה הכתוב את דינו כיוצא באלו שאם הוזמו יהרג אף השלישי מפני שניטפל לעוברי עבירה: **קל וחומר שישלם שכר וכו'.** דקיימא לן[ד] מדה טובה מרובה ממדת פורענות הלכך קל וחומר הוא: **כמה דברים אמורים.** לעדותן בטלה: **בדיני נפשות.** דרחמנא אמר (במדבר לה) והצילו העדה דמהדרינן בתר זכותא לבטל העדות ולא יהרג לא הוא ולא הם: **רבי אומר אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות.** אין בכך לעדותן בטלה: **ואימתי.** בדיני נפשות עדותן בטלה: **בזמן שהתרו.** הקרוב או הפסול בעוברי עבירה שגילו דעתם שאף הם נעשים עדים והרי הכתוב הקיש שלשה[ה] לבטל העדות אם יש קרוב או פסול אבל לא התרו הקרוב והפסול בעוברי עבירה אלא שתקו והכשרים התרו בהן אין אלו נעשים עדים ותתקיים העדות בשאר:

דאתרו ביה למלקות. ואתיא כמ"ד (מכות יג:) לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו ואם היינו יכולין לפרש במלקות של מוציא שם רע היה מתיישב ותימה דמשמע הכא דסבר ר' מאיר מכות בג' אם כן הוה דריש קרא והצדיקו לענין עדים זוממין דלקו כדלקמן (דף י.) ומה הוה משני מהא דפריך תיפוק ליה מלא תענה דלא מצי לשנויי כדמשני לקמן משום דהוי לאו שאין בו מעשה מ"מ הוה לקי דהא ר' מאיר גמר בפ"ק דמכות (דף ד: ושם) דעדים זוממין לוקין ומשלמין ממון ממוציא שם רע וה"נ דגמר לענין דלוקין דאע"ג דהוי לאו שאין בו מעשה וכ"ת דהוה משני משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הלא דאית ליה דלוקין עליו לפי סברת רב אשי ועוד דר"מ אית ליה אזהרה לעדים זוממין מקרא אחרינא בפ"ק דמכות (ג"ז שם) וי"ל דאע"ג דגמר עדים זוממין ממוציא שם רע ה"מ לענין דלא דרשינן כדי רשעתו להכי אלא מוקמינא לה לדרשה אחריתי כאלו נערות (כתובות לב:) אבל גבי האי אי לאו דגלי קרא דלקי לא הוה גמרינן כיון דכתיב לעשות דדרשינן מינה כאלו הן הלוקין (מכות דף יג:) דבעינן לאו שיש בו מעשה אי נמי י"ל דמוציא שם רע גופיה לא נפקא לן דלקי אלא מוהיה אם בן הכות הרשע כדאמר פרק נערה (כתובות דף מו.) למדנו ויסרו מויסרו ויסרו מבן ובן (מבן) מוהיה אם בן הכות הרשע:

לא בא השלישי להקל עליו **אלא** להחמיר עליו. אדר"ש קאי דקתני בפ"ק דמכות (דף ה: ושם) לעיל מהך ר"ש אומר מה שנים אין נהרגין עד שיהו שניהם זוממין אף שלשה וכו' ומצי למימר °דפליג אדר"ש וס"ל דנהרגין אע"פ שאין שלשתן זוממין דקסבר דאין להקיש שלשה לשנים לענין זה דכיון דכתיב (דברים יט) ועשיתם לו כאשר זמם הרי זממו שנים שיש כח בידיהם להרוג בפני עצמם ובקונטרס פירש במכות (שם) לא בא השלישי להקל עליו דלהקל עליו לא צריך קרא דכתיב (שם) והנה עד שקר העד דמשמע כל העדות ואין נהרגין עד שיוזמו כולן ולא בא הכתוב אלא להחמיר עליו אבל אין לפרש לא בא השלישי להקל עליו אע"ג דר"ש מודה דשלשתן נהרגין ה"מ כשבאו בתוך כדי דיבור כדמפרש התם בגמרא אבל רבי עקיבא סבר שנענש אע"ג שבא אח"כ מדנקט נטפל דהא כיון דאית ליה לרבי עקיבא היקישא דעד שיהו שלשתן זוממין כבאו כבת אחת כבאו זה אחר זה נמי יקישם [ו]להכי כי היכי דמקיש לענין לענש כמותם:

בזמן שהתרו בהן. מפרש בפ"ק דמכות (דף ו. ושם) (א) הכי אמרינן להו לאסהודי אתיתו או למיחזי אתיתו אי אמרי לאסהודי אתינא נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה ואי אמרי למיחזי אתינא מה יעשו שני אחים כו' ונראה לר"י דמשום שנתכוונו להעיד לא אמרינן נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה אלא שהולכים ומעידים כולן בב"ד אבל משום ראייה לחוד שנתכוונו להעיד לא דאי לא תימא הכי כל גיטין כשנותנין אותן בפני קרובים או פסולים יהיו פסולים אם יתכוין הא' ולר' יוסי אפילו לא יתכוין והאי דקאמר מה יעשו ב' אחים ודאי יכולין לתקן שלא ילכו שניהם להעיד אבל פעמים שלא ידע זה בזה ויעיד האחד אע"פ שהעיד אחיו ככר בב"ד אע"פ שהשני העיד לאחר כדי דיבור מ"מ עדותן בטלה דשייך שפיר לאקושי להך מילתא שלשה לשנים אפילו בזה אחר זה כיון דבשעת ראייה רואין יחד ומתכוונין להעיד לכך עדותן בטלה אפילו העידו זה אחר זה אע"ג דלענין שלשתן זוממין לא הוקשו אלא כשהעידו בתוך כדי דיבור דהתם הזמה משעת העדאת עדים קא אתיא ואע"ג דפריך במכות (שם) הרוג יציל אע"פ שאינו הולך להעיד בב"ד ה"מ מעיקרא דהכתי לא אסיק אדעתיה יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר אבל לבסוף דמסיק יקום דבר במקיימי דבר לא צריכי לשנויי קמאי דממעטי' הרוג והורג מיקום דבר דבעינן שילכו לקיים דבר בב"ד וכן (לקמן דף לד:) לענין אין עד נעשה דיין נראה לר"י דדוקא בעד המעיד אין עד נעשה דיין אבל במתכוין להעיד לא דהא דטעמא דאין עד נעשה דיין נראה או משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה וכיון שהעדים בעצמם דנין לא ילכו לקבל הזמה על עדותן או משום דכתיב (דברים יט) ועמדו שני האנשים וגו' שני האנשים אלו העדים לפני השם אלו הדיינין דבעינן שיעידו העדים לפני הדיינין ולא שיהו בעצמן דיינין והנך טעמי לא שייכי אלא בעד המעיד בפיו ולא במתכוין להעיד ולא כפי' רבינו שמואל שפי' בעלמא (ב"ב קיג: ד"ה ג' שנכנסו כו') שנתכוון להעיד אמרינן נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה וכן לענין שאינו נעשה דיין ודקדק מדאמרינן בפרק אחד דיני ממונות (לקמן דף לד:) שלשה שנכנסו לבקר את החולה כו' משמע דווקא שנכנסו לבקר ולא נתכוונו להעיד אמרינן רצו עושין דין אבל נתכוונו להעיד אין עושין דין ועוד נראה לר"י לדקדק דלא אמרינן אין עד נעשה דיין אלא עד המעיד דאי לא תימא הכי קשיא דרב יהודה אדרב יהודה דהא בפ"ק דמכות (דף ו. ושם) פסיק רב יהודה הלכה כרבי יוסי דבראייה בעלמא נעשה עד אע"פ שאינו מכוין להעד ורב יהודה קאמר (ב"ב דף קיג:) גבי ג' שנכנסו לבקר את החולה וכו' רצו עושין דין ואמאי הא בראייה בעלמא נעשה עד ועוד להאי פירוש לית ליה לרבי יוסי לא תהא שמיעה גדולה מראייה לא בעדות החדש (ר"ה דף כה: ושם) בראוהו שלשה והן ב"ד ולא בסנהדרין (ב) באחד שהרג את הנפש שראוהו אע"פ שראוהו ביום ומיהו נראה לרשב"א דהני לא פרכי ניהו דרבי יוסי על כרחך לית ליה שיעשה עד בראייה ואפי' יעיד לבסוף דהא ר' יוסי הוא דאמר עד שיהיו פי שני עדים מתרים בו כדאמר בסמוך וכמו ששנים אין יכולין להעיד אא"כ התרו בו כך שלשה וכו' אלמא אותן יהו חשובין עדים אבל השאר לא וכן נראה הדברים דאם הוזמו כולן לא היו נהרגין אותן שלא התרו בו דלא מהני סהדותא בלא סהדותייהו כלא סהדותא דאחריני ולא אמרינן נמצא אחד מהן קרוב או פסול אלא באותן שהותרו והא דקאמר רבי בזמן שהתרו בהן לאו משום דרבי יוסי לא בעי התרו דאכתי טפי מרבי בעינן דלרבי בנתכוונו להעיד בעלמא סגי כדמוכח במכות (דף ו.) ור' יוסי בעי התראה ממש אלא דיני ממונות אתא לאוסופי והא דמשמע הכא דלר' יוסי בראייה בעלמא אמרינן נמצא אחד מהן קרוב או פסול כו' מדקאמר וקמיפלגי בפלוגתא דרבי ור' יוסי היינו במה שנחלקו במשנה זו אבל מתוך משנה אחרת יש ללמוד דבעי ר' יוסי התראה ושמא רב יהודה פסק לגמרי כר' יוסי אי נמי לא פסק כוותיה אלא במאי דקאמר אבל בדיני ממונות תתקיים (ג) העדים בשאר גרידא אבל בכוונת עדות סבר כרבי והאי דקאמר במכות (שם) היכי אמרינן להו לרבי קאי וכן מוכח דקאמר אי אמרי למיחזי אתינא מה יעשו שני אחים כו' וה"פ היכי אמרינן להו דעל כרחך התראה לאו דווקא דבדיני ממונות לא שייכא התראה אלא ודאי לא בעי אלא שנדע שנתכוונו להעיד והיכי אמרינן להו וכו':

רבי

מסורת הש"ס

א) נ"ל כה, ב) לעיל ב., ג) [לקמן ס.] מכות ה:, ד) [יומא עו.], ה) בס"א נוסף: לשנים, ו) נ"ל הכי. רש"ל.

◆

תורה אור השלם

ו. עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד: דברים יז ו

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא וכו' דפליג על ר"ש. עיין לקמן דף מא ע"ב ברש"י ד"ה ר"ע ובתוס' שם:

◆

הגהות הב"ח

(א) תוספות ד"ה בזמן וכו' בפ"ק דמכות היכי אמרינן להו אמר רבא הכי אמרינן להו: (ב) בא"ד ולא בסנהדרין שראוהו באחד שהרג את הנפש אע"פ: (ג) בא"ד תתקיים העדות בשאר:

◆

מוסף רש"י

מכות. מלקות ארבעים (לעיל ב.). **אלא להחמיר עליו.** שלא תאמר הואיל ובלאו הוא היתה העדות מתקיימת לא יעשו בו דין הזמה, לימדך הכתוב שאף הוא מן מקיימי דבר (מכות ה:). **על אחת כמה וכמה שישלם שכר כו'.** שמצינו מדה הטובה מרובה ממדת פורענות, במדה טובה הוא אומר נוצר חסד לאלפים, במדת פורענות הוא אומר על שלשים ועל רבעים (שם).

עין משפט
נר מצוה

עג א ב (ג) מיי' פ"ה מהלכות עדות הל' ג ד סמג לאוין רי"ג טוש"ע ח"מ סימן ט סעיף א [וסי' לג סעי' ד]:

◆

רבינו חננאל

פשוטות הן רבינא אמר כגון שנמצא אחד מן העדים קרוב או פסול ר' מאיר סבר לה כר' יוסי דאמר בדיני נפשות בטלה העדות כולה ואין שם דיני נפשות כלל אבל יש בה דיני ממונות דהא רבי יוסי הוא דאמר תתקיים העדות בשאר. ורבנן כרבי דאמר תתקיים העדות בשאר ואע"פ שנמצא אחד מהן קרוב או פסול השאר כשרין לדיני נפשות דהא לא אתרו בהו ואמרי לאסהודי אתינן. ואנו עתידין לפרשו במקומו.